

De komende strijd

<https://hdl.handle.net/1874/233767>

206.4.7

„OM HET ROER VAN STAAT”.

SERIE POLITIEKE VLUGSCHRIFTEN ONDER REDACTIE VAN

Prof. Dr. H. VISSCHER en Prof. Mr. P. A. DIEPENHORST

MET MEDEWERKING VAN

MR. A. ANEMA, S. H. BUYTENDIJK, L. F. DUYMAER VAN TWIST,
MR. V. H. RUTGERS, G. W. C. VUNDERINK, DR. J. TH. DE VISSER ENZ.

No. 6.

De komende strijd

DOOR

S. H. BUYTENDIJK,
EM.-PREDT.

UTRECHT — G. J. A. RUYS — 1909.

Per Serie van 8 nummers f 1.— (fr. p. p. f 1.15).

Bij getallen ter verspreiding — uitsluitend van de complete serie — wordt verleend :

Bij: 25 ex. 25 % ; 50 ex. 35 % ; 100 ex. 45 % en 150 ex. 50 % korting.

Wat zegt de pers aangaande de serie „Om het Roer van Staat”.

De hoofdredacteur van „De Standaard”. Onder de stembus-litteratuur, die in ruimen kring verspreid behoort te worden, komt voorshands wel de eerste plaats toe aan de serie, die de hoogleeraren Dr. H. VISSCHER van Utrecht en Mr. P. A. DIEPENHORST in 't licht zonden.

Reeds de titel van deze serie pakt, want in dien titel ligt een politieke confessie.

Het gaat bij de stembus niet om een zetel aan een vriend te gunnen, noch ook om een lid, dat zat, te wippen. Het gaat, zoo zeggen deze heeren in hun titel, *om 't roer van Staat*.

Laat men bij dien mooien titel de moeite sparen ons op te merken, dat het roer van Staat in Gods hand is, of ook dat het roer van Staat door God in de hand van onze Koningin gelegd is, en dat het volk, dat de kiezers, dat zelfs de Tweede Kamer geen hand en geen vinger naar het roer van Staat mogen uitsteken.

Ons antwoord op al zulke critiek luidt: We weten het ook wel. Maar wat we ook weten is, dat het roer van Staat naar Links omgaat, zoo Links wint, en dat wie het roer van Staat Rechts wil houden, er voor te waken en te ijveren heeft, dat Rechts niet ten tweede male geslagen wordt.

En dit kan niet de Koningin doen, dit kan alleen het volk, dat daarbij strijdt voor zijn rechten en vrijheden, en in die rechten en vrijheden voor de eere van Christus onzen Koning.

Geheel conform deze opvatting is dan ook het eerste stuk van Prof. VISSCHER in deze serie, dat loopt over de anti-these. Die anti-these wordt ontdaan van al het stof, waarmee het Liberalisme haar beoedeld geeft. Ze komt uit in haar oorspronkelijke zuiverheid en hooge beteekenis. Ze verschijnt als de diepgaande tegenstelling, die of men wil of niet wil, het lot der volken beslist.

Er is onder ons ook wel eens een tactiek aan het woord die fluistert: Berg de antithese toch weg, anders verliezen we weer. Laat ons de snaren van gematigheid en zoetelijk verzoenen betokkelen, en we hebben kans om te winnen.

Maar de H. H. VISSCHER en DIEPENHORST antwoorden kloekweg, dat zoo laffe politiek hun verzaking van beginsel zou zijn, en kloek en moedig heffen ze de aloude banier van Groen, de antithese van *Tegen de Revolutie het Evangelie!* weer omhoog.

Leze ons volk wat ze ons ten beste geven, het zal er in genieten, en er door bekwaamd worden tot den heiligen strijd.

Aan onze Lezers zijn we een korte toelichting verschuldigd over het feit, dat buiten de orde, die wij ons voorgesteld hadden, dit geschrift in de serie „Om het Roer van Staat” verschijnt.

Wij meenden niet te mogen nalaten ook Ds. Buytendijk gelegenheid te geven voor de naderende verkiezingen zijn stem te doen hooren.

Wij geven hem gaarne plaats, niet slechts omdat hij een man is op zeer hoogen leeftijd, maar bovenal omdat hij met de volksnooden heeft meegeleefd en in den strijd der geesten heeft meegestreden.

Het kwam ons voor, dat de stem van dezen oude mocht weerklinken, zoolang hij spreken kan. Waar hij op zoo hoogen leeftijd nog behoefte gevoelt ook op politiek terrein te getuigen, daar meende de redactie voor zijn getuigenis deze serie te moeten openstellen.

Vinde het woord van dezen eerbiedwaardigen veteraan weerklank in den breeden kring van jongeren.

Het is een eigenaardig woord, echt „Buytendijksch” zouden we bijna zeggen, maar toch een woord, waarin nog natrilt van de vroegere actie van dezen actieven man; waarin nog navonkt van het jeugdig vuur; waarin nog tintelt de warme liefde voor Vaderland en Vorstenhuis.

Maar niet minder blijkt er uit zijn diep besef van de groote beteekenis, die een Christelijke regeering voor de volksontwikkeling heeft. En daarom, we wilden Ds. Buytendijk gelegenheid bereiden zijn woord te zeggen in de hope, dat het menigeen, die nog aarzelt uit sleur of lauwheid, zal doen gevoelen, dat het de roeping des Christens is ook op politiek terrein mede te strijden met het wapen van het ons gegeven stembillet voor de bevestiging en bevordering der Christelijke levensbeginselen.

Vure het exempel van ijver door dezen grijsaard gegeven vele jongeren aan om te doen wat onze hand ook op politiek gebied te doen vindt. En worde het Ds. Buytendijk gegeven nog te aanschouwen de zege van Rechts!

De Redactie.

Het gelieve den kristelijken kiezers eenige oogenblikken 't oor te leenen aan een man, die als met zijn eenen voet in 't graf staat, bij de 89, maar toch met zijn tijd meeleeft en ons volk, vaderland en vorstenhuis op zijn biddend harte draagt. Toen ik jongstleden zomer krank werd, was mijn eerste gedachte: „Hoe jammer dat, als ik nu stierf, ik dan 't volgend jaar aan de groote verkiezing niet zou kunnen deelnemen”. Van mijn jeugd af aan, trok ik partij voor wat ik 't hoogste acht: God, Nederland en Oranje.

Menschen die zeggen: „Wie 't land wint, wint mij”, zijn voor mij onuitstaanbare Laodiceeërs. Wees wat gij zijt: Kristen of heiden, orthodox of modern; voeg u in de politiek bij Rechts of Links; dat moet gij voor uzelf weten; ieder staat of valt zijn eigen heer. Maar bedenk dat anderen op gelijk recht aanspraak hebben; wees een onpartijdige partijganger naar den bijbelschen regel: „Wat gij wilt dat de menschen u doen, doe gij hun ook alzoo”.

Gambetta heeft gezegd: „Het klerikalisme, dat is de vijand”. Neen, niet het klerikalisme, maar 't *liberalisme*; niet het echte, doch de karikatuur daarvan. Halverwege de achttiende eeuw was een deel van ons volk begonnen 't kristelijk geloof beu te worden, om 't in te ruilen tegen de filosofie des ongeloofs van Voltaire en konsorten. De groote Fransche Revolutie had haar intree ten onzent gedaan en, bleef ook na den val van Napoleon, de heerschende richting. Wat er van 't kristelijk geloof in staatsbestuur, maatschappij en school nawerkte, moest verdwijnen,

Van deze brochure is bij den Uitgever dezer een uittreksel verschenen, getiteld *Tegen Links, voor Rechts*, om aan de kiezers toe te zenden. Kiesvereenigingen kunnen daarin bij wijze van advertentie hun kandidaat aanbevelen, zelfs zijn portret plaatsen. De prijs bij getallen is gering. Op franko-aanvraag wordt een exemplaar gratis aan kiesvereenigingen toegezonden.

heel ons volk geliberaliseerd worden. In de volksschool mocht de onderwijzer den naam van Kristus niet bezigen dan, gelijk een professor-kamerlid het uitdrukte, „terloops”.

Ja zelfs in 1878, toen de onzen feitelijk reeds in de meerderheid waren, riep minister Kappeyne triumfantelijk uit: „Dan moet de minderheid — dat waren wij — maar onderdrukt worden! Ze heeft geen recht van bestaan”¹⁾.

In de kunst om hun tegenstanders te onderdrukken waren de Liberalen steeds matadores, terwijl orthodoxe protestanten en kerksche Roomschen als dom of oneerlijk gedoodverfd werden. Er was een nieuw licht, uitstralend van de godin der Rede, opgegaan, dat, zoo leerden ze, 't schemerlicht der kristelijke kerk, immers op sterven na dood, in luister verre overtrof.

Toch, evenals Paulus vóór zijn bekeering, waren deze mannen te goeder trouw en als wijlen de Atheners alleszins godsdienstig. Ze voelden zich geroepen om ons volk in de „zegeningen” van den nieuwen tijd te doen deelen. En dat ze op menig gebied baanbrekers ten goede geweest zijn, moet dankbaar erkend worden. Den Jan Salie-geest uit de eerste helft der vorige eeuw hebben ze ten doode gedoemd, vele hoogst noodige hervormingen tot stand gebracht. Eere aan wie eere toekomt.

„Maar, zoo vroegen de bijbelsche Kristenen, „wat heeft een volk aan stoffelijke welvaart en verliest daarbij zijn geloof in God en de hoop des eeuwigen levens?”

Door heel de wereldgeschiedenis loopt een lijn die 't menschedom in tweeën scheidt, in kinderen Gods en die der wereld. Geloof en ongeloof zijn elkaars tegenvoeters. Of ge laat u in denken en doen besturen door God, gelijk Hij zich in zijn Woord en in de historie geopenbaard heeft, en stelt deze tot richtsnoer, niet alleen van uw handel en wandel, maar ook van 't staatsbestuur; òf ge kiest als kind der Revolutie van 1789 de Rede (de wijsbegeerte, 't z.g. gezond verstand, het vernuft) tot uw leidsvrouw en grondt wetten en verordeningen op haar uitspraken.

Dit laatste deed de liberale partij te onzent nu reeds een eeuw onder de in haar mond valsche leus: scheiding van Kerk en Staat, terwijl de bedoeling was de Kerk in een hoek te duwen en den Staat als atheïstisch instituut te stempelen.

1) Opmerkelijk dat sedert dien tijd de liberale partij is gaan kwijnen. Hoogmoed komt vóór den val.

Dat dit ondergraven van 't eeuwen-oud fundament zich zou wreken, kon niet anders. 't Is overbodig dit in bijzonderheden aan te toonen. De koeranten vermelden 't elken dag; en de statistieken bevestigen 't met huiveringwekkende cijfers. Komt daarin geen kentering, wee dan de komende geslachten!

Deze heillooze loop der dingen werd van den beginne aan door enkele diepgeleide geesten voorzien en er tegen gewaar-schuwd. Goddank, niet vruchteloos. Er was ook toen een over-blijfsel naar de verkiezing der genade. De ontkerstening der volksschool stuitte velen tegen de borst. De kinderen behooren niet aan den Staat, maar aan de ouders. Ook op de school moet de kristelijke opvoeding schering en inslag zijn. Denken de Liberalen daarover anders, 't zij zoo. Maar 't was gruwelijk onrecht den onzen de oprichting van vrije scholen, en nog wel op eigen kosten, te verbieden. Toch, met de taaiheid onzen landaard eigen, hielden ze vol; totdat eindelijk op 6 Mei 1844 te Nijmegen de eerste kristelijke school kon geopend worden ¹⁾.

Of zou de liberale partij, nu de door Kappeyne zoo gesmade minderheid beslist tot meerderheid is geworden en zich als zoodanig geopenbaard heeft, tot inkeer gekomen zijn, en laat ze althans haar suprematie-allures varen?

Niets daarvan. Keerde 't lot en kreeg ze weer de handen vrij, 't ging den ouden weg. Tusschen tegenovergestelde beginselen is geen vergelijk mogelijk. Aan „de vrije school voor heel ons volk” d.i. gelijk recht voor allen, draagt ze voortdurend een onverbiddelijken haat toe. Ze erlangde in 1905 bij de verkiezing 45 van de 100 zetels, dat is nog drie minder dan Rechts. En toch durfde ze de regeering aanvaarden, steunend op de meewerking der Socialisten, — mannen zonder God, zonder vaderland, zonder historie, „zonder liefde tot het goede”, die allen menschen tegen zijn, elkander bijtend en opetend, laatlunkend en brutaal. Denk slechts aan hun walgelijk protest, toen aan de Kamer de heuglijke tijding werd meegedeeld, die elks hart deed trillen van blijde hoop op een loot uit 't hoog vereerd Huis van Oranje Nassau, uit een Vorstin welker leven we hooger schatten dan eigen leven. Reeds daardoor dat ze van Socialisten steun verwacht om 't land te kunnen besturen, heeft de liberale partij zichzelf geoordeeld.

1) Ik heb dit ten vorige jare breeder aangetoond in een brochure: *De Vrije School voor heel ons volk; gelijk recht voor allen*; uitgave G. J. A. Ruys, Utrecht. Prijs f 0.35.

Nu zal ik 't spreekwoord: „Noem me uw vrienden en ik zeg u wie ge zijt” niet op de Liberalen toepassen. Ik denk aan den oorlog met de Belgen in 1830 1, waaraan ze con amore deel namen, en aan hun enthousiastisch mee-vieren van de voorspoedige bevalling onzer Koningin en de geboorte van 't afgebeden kind. Toch teekent het dat, staat het bij een herstemming tusschen een der onzen en een socialist, zeer vele Liberalen den laatstgenoemde kiezen. Ook in de politiek helt de meerderheid der vrijzinnigen over naar de zijde der Socialisten. Zelfs de handhaving van 't gezag is in hun handen niet veilig; denk aan de spoorwegstaking in 1903.

Dat ook de linkerzij beseft dat het bij de komende verkiezingen niet allereerst gaat om sociale en materieele belangen, maar om de vraag: welke geestesrichting in de regeering de heerschende zal zijn: die des geloofs volgens de H. S., of de tegenovergestelde, die der Rede, blijkt mede uit het rumoer dat de Liberalen maakten over de z.g. antithese. Dr. Kuyper zou hen — 't is nu al 4 jaar geleden — voor paganisten (heidenen) hebben gescholden, in tegenstelling met zijn eigen geestverwanten: geloovigen. Zulks wilden de Liberalen zich niet laten aanleunen. Ook zij, beweerden ze, gelooven in God en zijn voorstanders van goede zeden; over de beweegredenen huns harten te oordeelen staat niemand vrij.

Natuurlijk is door Dr. Kuyper niet bedoeld elk lid der liberale partij, hoofd voor hoofd, een vijand van 't kruis van Kristus te heeten. Ieder weet dat er onder de vrijzinnigen steeds waren, en nog zijn, met ons eenzelfde dierbaar geloof deelachtig; hoe onverklaarbaar 't ons voorkomt dat ze zich bij de ongeloofspartij lieten indeelen. En evenzeer is 't een dwaling te meenen dat allen die zich bij Rechts aansluiten, oprechte vromen zouden zijn. Ons voegt in deze geen oordeel. Paulus leerde dat er heidenen waren, die zonder wet de werken der wet deden; aan wie heerlijkheid en eer en vrede werden toegekend (Rom. 2); terwijl Jakobus zeide dat de barmhartigheid tegen 't oordeel roemt. Het kenmerk eener partij zijn niet de gevoelens van deze of gene leden, maar haar beginselen en de daaruit voortvloeiende daden.

Doch waarom aanvaarden de Liberalen dan niet rond en ruiterslijk de antithese? Was ik hunner één, ik deed het. Ik ben burger van een vrij land, in 't welk ieder mag ijveren voor wat hij

waar en goed acht. Wie dat niet doet, is een lafaard. En ik acht het woordenspel, beneden de waardigheid der liberale partij, wanneer ze beweert: „Ook wij gelooven in God”, wetend dat tusschen ónzen God, gelijk Hij zich in de H. S. geopenbaard heeft, en háar God, een wijsgeerig gedachtenbeeld, geen de minste verwantschap bestaat.

Of is heel de beweging over de antithese ook een kiesmaneuver, om Dr. Kuyper zwart te maken, en daardoor onmogelijk als minister? Die taktiek is in 1905 gelukt. Zal ze 't in 1909 weer doen? 't Is vermakelijk op te merken hoe bang heel de liberale pers is voor dien éenen man. Wel een bewijs dat de schrik er bij de Liberalen in zit; en tevens van hun blindheid, wijl ze, zoo doende, zijn invloed te meer in de hand werken. Want onverschillig of hij al of niet in 't ministerie zitting neemt, men zal met zijn adviezen moeten rekenen. Nooit was zijn positie zoo sterk als tegenwoordig. De z.g. doleering ligt nu reeds 23 jaar achter ons. Het jongere geslacht heeft wat er uit ontsproot, als een fait accompli aanvaard, en de Herv. Kerk is er tot krachtiger werkzaamheid door geprikkeld. Als minister heeft Dr. Kuyper de Herv. Kerk op geenerlei wijze benadeeld; zelfs het tegendeel. Van zijn vroegere „onhebbelijkheden” heeft hij zich bekeerd. Middelerwijl mag niemand vergeten hoe hij en zijn kollega's de spoorwegstaking van 1903 den kop hebben ingedrukt en bewezen dat het roer van den Staat aan onze voormannen veilig kan worden toevertrouwd. En wat Dr. Kuyper ten bate van 't kristelijk onderwijs wrocht, zal hem immer tot roem strekken. Treurig dat men om als een genie algemeen erkend te worden, eerst sterven moet. Zijn Groen, Mackay en Elout, het roemrijk driemanschap, de grondvesters, onzer partij — hun namen staan in ons hart gegrift — Kuyper en de Savornin Lohman hebben haar georganiseerd, bevestigd en tot bloei helpen brengen. Wij danken God die ze ons heeft gegeven.

Dat ook onze roomsche medeburgers 't innig verband tusschen geloof en staatsrecht erkennen en met ons willen samenwerken om ons volk van onder 't juk der liberalistische overheersching te verlossen, moet hoog gewaardeerd worden. Onttrokken ze zich, 't zou hen minder deren dan ons. En of men nu al hoon-

lacht en roept: „Prachtige combinatie! Geuzen en Papisten saam arm in arm ter stembus zich spoedend!” wij kennen dien Sirenenzang, dat schimpen op 't „Monsterverbond”, om, gelukte 't, zichzelf de heerschappij te verzekeren. 't Is partijtaktiek, spekulereen op 't antipapisme, zoo diep bij de Protestanten geworteld, zelfs bij hen die anders zich boven elk vooroordeel weten te verheffen. De tachtigjarige bloedige worsteling om vrijheid van geloofs-overtuiging kunnen wij nooit vergeten. En al vertoont Rome zich ten onzent nog zoo verdraagzaam, niet echter in landen waar ze op 't gebied van den godsdienst alleenheerscheres is. Wat hierop te zeggen? 't Is de vloek van elke kerk met een versteende geloofsbelijdenis, om wie van deze afwijken, niet voor vol aan te zien, indien zelfs niet erger. De pot verwijt den ketel dat hij zwart is.

Gemeenschappelijke nood bindt echter saam. De strijd loopt niet meer over de vraag welke kerk de echte is, of welke de waarheid der Godsopenbaring 't zuiverst formuleert. Dit goede werkte 't ongelooft zijns ondanks uit, dat vele Kristenen niet meer den nadruk leggen op wat ze scheidt, maar op wat ze onderling gemeen hebben, om vereenigd pal te staan tegen den geest uit den afgrond, en h  e onze medeburgers te verlossen uit de doodende omarming des ongeloofs, dat uit de kringen van godloochenende filosofen is overgeplant in die des volks uit alle rangen en standen.

Ten tijde onzer vaders was de leus „Liever Turksch dan Paapsch!” thans moet ze luiden „Liever Paapsch dan Modern!” op theologisch, en „Liever Paapsch dan Liberalistisch!” op politiek gebied. Ik acht het een gunstige beschikking Gods dat ten onzent Rome door haar organisatie nagenoeg al haar leden behoedt tegen de listige omleidingen van Liberalisten en Socialisten, en met rechtzinnige Protestanten zich vereenigt. Een tegenovergestelde politiek, die zich laat beïnvloeden door persoonlijke antipathieën en vrees voor mogelijke gevaren, — en dan nog wel door een vergrootglas bezien — zulk een politiek heet ik kleinzielig en verderfelijk.

Neem daarbij in aanmerking dat Protestanten en Roomschen slechts elkander steunen in distrikten waar ze anders in de minderheid zouden zijn; en voorts op eenige punten van aktueele politiek   en lijn trekken. Deze samenwerking heeft reeds goede vruchten gedragen.

Of weet iemand een ander middel om ons volk uit het liberaal moeras te verlossen? Zulk een is er niet ¹⁾. Links telt thans in de Tweede Kamer 44 stemmen, en met de Socialisten erbij 51; en Rechts 49, van welke 24 door Protestanten en 25 door Roomschen worden uitgebracht.

Onttrekken nu de Protestanten en Roomschen zich aan elkander, dan daalt het stemmencijfer voor de Protestanten op pl.m. 18. Begin daarmee eens wat in een Kamer van 100 leden! Of Liberalisten en Socialisten ook viktorie zouden roepen! Vergeefsch dan de worsteling van 't geslacht dat bijna de geheele 19de eeuw lang, op hoop tegen hoop den kamp met de overmachtige liberale partij heeft aangebonden! Weg dan de behaalde voordeelen, vooral op 't gebied van 't lager onderwijs! In den grond geboord dan ons ideaal: de kristelijk-historische grondslagen van ons volksleven te bevestigen of, waar ze reeds aangetast waren, te doen herstellen! Dan zullen we weer gebonden zijn aan den triumfwagen der Liberalen en Socialisten.

En al die ellenden zouden we in den mond moeten loopen om voldoening te geven aan ingekankerden haat tegen Rome, en uit òf domme, òf ingebeelde òf voorgewende vrees voor kettergerichten, foltertuigen en brandstapels. Alsof we nog in de middeleeuwen leefden; alsof sedert geen machtige protestantsche rijken ontstaan waren, en ten onzent de roomsche bevolking niet van 39°/₁₀₀ tot 35°/₁₀₀ was gedaald! Alsof Rome zelf niet schier overal heeft te kampen, in geloovige protestantsche kringen steun zoekt en met ons voelt dat „de worsteling der tijden niet gaat tegen vleesch en bloed, maar tegen de machten, tegen de wereldbeheerschers der Duisternis, tegen de booze geesten in de lucht"! De Latijnen zeiden: „Terwijl de senaat debereert, gaat Saguntus verloren". Een mensch wordt kregel als telkens deze of die aankomt met zijn „Maar uit dit (of dat) oogpunt beschouwd". Niet weinigen worden door „oogpunten" doodgestoken. Spijkers met koppen te slaan is wel zoo verkieslijk.

„Of 't dan niet bedenkelijk is ons volk in geloovigen en ongelovigen te splitsen, terwijl de stembus moet uitmaken welke

1) Wel heeft men reeds vóór jaren een nieuwe partijvorming beproefd. Godsdienstige liberale-protestanten zouden zich met de linkerzij van Rechts, de volbloed-anti-Kuyperianen, tot een middelpartij vereenigen, en zoo saam tegen Rome optrekken. 't Bleek — 't was te voorzien — een aan den boom gebonden dood paard te zijn.

van beide de sterksten zijn en alzoo behooren te regeeren?" Doch aan wie de schuld dier scheiding? Vóór dat de ongeloofttheorieën hun intree deden, was schier ieder volk in naam geloovig. En nu staat het elk vrij om met God en zijn dienst te breken, — God dwingt niemand — en het staatsrecht op andere beginselen te gronden. Maar dan behoort dit open en rond te geschieden, na daartoe de toestemming der stemgerechtigden te hebben verkregen; niet, gelijk geschied is, op geniepigje wijze. En nu het vaststaat dat de meerderheid van ons volk wil dat Nederland een kristelijke Staat zijn zal, thans voor ongelooftspredikers te wijken zou laf zijn, ja erger: zondig voor God. Wil Hij dat wij verdrukt worden, we zullen ons onderwerpen, doch biddend worstelend om vrij te worden. Ook in de politiek zijn we tot vrijheid geroepen. Thorbecke heeft eens aan Groen c.s. toegeroepen: „Als gij maar een stille partij wildet zijn!" De Franschen echter zeggen, dat wie zich als een schaap voordoet, door de wolf wordt opgegeten.

Maar als we dan de talrijksten blijken te zijn, zullen we er dan niet vanzelf toe komen om de liberale partij in de positie te brengen, waarover wij ons beklagen? Is gelijk recht voor allen niet een groot woord, dat in deze kromme wereld onmogelijk konsekwent kan worden toegepast?

Dat dit gevaar werkelijk dreigt, moet toegegeven worden. Hoewel dit slechts loon naar werk zijn zou, heb ik toch van Rechts, in 't bijzonder van onze voormannen, betere verwachting. Onze vaderen hebben 't andersdenkenden, Roomschen uitgezonderd ¹⁾, nooit moeilijk gemaakt, de vrijheid der konsciëntie

1) Dat ze hen verdrukt hebben; en nog wel tegen den raad in van den nooit volprezen Willem den Zwijger, model van echte verdraagzaamheid, blijft een vlek in de geschiedenis, alhoewel te verklaren uit de naamlooze ellende en gruwelen door Karel V, en nog veel erger door Filips II, monster uit de hel, en zijn tijgerachtige bent met den onmenschen Alva aan den spits, hun aangedaan. Ik lees dezer dagen *Motley, de opkomst der Nederlandsche republiek*, — een uitnemend middel om 't z.g. droit divin der monarchen te leeren verafschuwen. De Zwijger mocht „door een verdichting, niet zonder wijsgeerigen zin, onderstellen dat Filips II niet in staat was, de misdaden te begaan, welke hij (prins Willem) Alva ten laste legde . . . en door een eigenaardig schijnbetoog zich laten meeslepen, hetwelk de zaak des volks zocht te sterken door den Koning (Filips) deugd toe te schrijven" (Motley) — wij kinderen der 20ste eeuw zijn te nuchter en te zelfstandig om zulk een illusie te koesteren. Het „den Koning van Hispaniën heb ik altijd geëerd", in ons *Wilhelmus*, zing ik dan ook nooit mee. (Ps. 139 : 21, 22).

geëerbiedigd. Zulks moet in 't klassieke land der vrijheid zoo blijven. Ook 't vermoeden dat een regeering van Rechts de triumpf zou zijn van 't klerikalisme, is uit de lucht gegrepen. De tijd is, Goddank, lang voorbij dat de dominees in de politiek een hoofdrol speelden. De scheiding van Kerk en Staat is een vol-dongen feit. Maar dominees en pastoors zijn ook burgers. Velen hunner hebben als kamerleden of ministers den lande diensten bewezen. Geen huwelijk tusschen Staat en Kerk, bron van namelooze ellenden vele eeuwen lang; maar wel uit kracht van beider roeping elkaar steunen en in de hand werken. Ons voor-geslacht was zijn ontwikkeling, beschaving en welvaart aan 't kristendom verschuldigd. Reeds vóór de Hervorming was 't een energiek, vrijheidminnend en vroom volk — denk slechts aan de trotsche kathedralen die 't gebouwd heeft. Dat willen we blijven en ons meer en meer betoonen, ook in de oefening van verdraagzaamheid jegens hen die we thans op politiek gebied bestrijden. Maar dit zullen ze, worden ze bij de stembus geslagen, voor lief moeten nemen, dat Nederland weer 't beeld vertoonen zal van wat eertijds op onze nationale muntstukken prijkte — ik heb ze nog in omloop gekend —: de Hollandsche Maagd met den helm op 't hoofd en de speer, versierd met den vrijheidshoed, in de rechterhand, terwijl de linker op den Bijbel steunde, en 't opschrift luidde: *Hanc tuemur, hac nitimur* (de vrijheid beschermen we, op den Bijbel steunend).

Echter niet alles op eens. Wat een eeuw lang in verkeerde richting werd gestuurd, is niet met een handomdraaiing in 't goede spoor te leiden.

De rechterzij heeft thans voor de derde maal de bewindteugels in handen, en toch vertoont het politisch en maatschappelijk leven nog schier op elk gebied de liberale kleuren. 't Is Dr. Kuyper verweten dat hij als Minister bij benoemingen zijn geestverwanten zou hebben voorgetrokken, partijbenoemingen gedaan. Indien dit werkelijk 't geval geweest is, dan zou ik hierop 't woord van den Prediker willen toepassen: „Wees niet al te rechtvaardig.”

Wat beteekent dat weinige in vergelijking met hetgeen de Liberalen deden, ongeveer een eeuw lang. Was 't niet een witte raaf wanneer iemand die gerekend werd tot de „fijnen” te behooren, in eenige hoogere of lagere betrekking geplaatst werd?

Bezoek de protestantsche kerken — en de professoren, de rechters, de leeraars aan gymnasiums en hogere burgerscholen, tot zelfs de onderwijzers aan de lagere openbare scholen toe, — in 't kort schier allen die tot de regeering van rijk, provincie en gemeente in eenige betrekking staan, schitteren door hun afwezigheid. En deze allen doen op hun beurt alles wat ze kunnen om hun partijgenooten te begunstigen ¹⁾. Zeker, wijl de meesten van hen die zich Rechts scharen, tot de „kleine luyden” behooren, en derhalve voor hogere staatsbetrekkingen onbekwaam zijn, zal men wel genoodzaakt wezen de toevlucht tot mannen van de linkerzij te nemen. En waarom zou men dit niet, als deze bekwaamer en geschikter zijn? Wat we in anderen afkeuren, mogen wij zelf niet doen. Gelukkig voor Rechts gorden zich steeds meerderen tot wetenschappelijke studies aan, terwijl ook de Vrije Universiteit daartoe de gelegenheid biedt. De politieke en sociale atmosfeer wordt malscher. Hebben we slechts mannen aan 't hoofd der regeering die in de gewenschte richting sturen, bekwaam, eerlijk en te goeder trouw, dan verbeidt ons land en volk een toekomst, waarop wij ouderen van jaren vroeger zelfs niet durfden hopen. Al de hypothetische theoriën, welke in mijn tijd opkwamen ter verklaring van natuur- en levensraadselen, hebben fiasko gemaakt of zijn op sterven na dood. De woorden op de grafzerk van een vóór een kleine eeuw overleden hoogleeraar gebeiteld: „Wie niet als kind gelooft, hoe kan die wijsgeer heeten?!” worden steeds meer bevonden waarheid te zijn.

Toch nooit vergeten dat in deze bedeeeling geen enkel land ooit een paradijs wordt. Als 't redelijk gaat, moet men 't loven. Het betere is de vijand van 't goede. Ook aan de rechterzij zijn drijvers en politieke tinnegieters. Wie met mij drie kwart eeuw de toestanden in Staat en Kerk heeft gadegeslagen, is van vele illusies genezen. Dit echter hebben we gewonnen: ons volk is mondig geworden. Niet alleen de absolute macht der vorsten is geknakt, óók de heerschappij der bourgeoisie. God heeft het fundament van 't gezag op aarde gelegd in de hoofden der huisgezinnen, ten onrechte *demokratie* geheeten. Dit woord toch is afgeleid van 't Grieksche *demos*, volk, en *kratein*, heerschen. Maar de

1) Onder het laatst afgetreden liberaal bewind werd het hoofd eener onderafdeeling door den betrokken minister gedwongen een werkman in dienst te stellen, dien dat hoofd onbekwaam oordeelde, en 't later bleek werkelijk te zijn. Deze noemde zich liberaal.

gezamenlijke hoofden der huisgezinnen kunnen geen land besturen. De regeerkunst is en wordt meer en meer een zeer saamgestelde en moeilijke. En deswege is ten onzent het bewind en de handhaving van 't gezag opgedragen aan 't Huis van Oranje, altijd in verband met de historische gegevens, in de grondwet geformuleerd. Dat het Hoofd daarvan, onze Koningin, in overleg met de door haar gekozen ministers, daarbij te rade gaat met de volksvertegenwoordiging en de geestesrichting die daarin de overheerschende is, volgt uit den aard onzer konstitutie.

De taak voor ons, eenvoudige burgers, bepaalt zich derhalve tot het kiezen van zulke volksvertegenwoordigers, die met ons van gelijke gezindheid zijn en waarborg bieden onze belangen naar behooren te zullen behartigen; mannen tevens van den vooruitgang — want we leven in den tijd van 't wereldburger-schap —; doch niet met de godin der Rede aan hun hoofd, maar met den God, die den hemel en de aarde gemaakt heeft, en zijn Zoon verordend tot Heer van allen en alles.

Tot de verkiezing van een deel dier vertegenwoordigers worden we eertstdaags geroepen: de Tweede Kamer moet vernieuwd worden. En dan mag met blijdschap gekonstateerd, dat, terwijl de vooruitzichten voor Rechts gunstig staan, die voor Links daarentegen weinig bemoedigend. Stel: de Liberalen krijgen als in 1905 een paar stemmen boven de helft der zetels, 52 — en dat zal wel 't hoogste cijfer kunnen zijn — wat dan nog! Door de Socialisten indertijd aan hun lot overgelaten, zullen ze wel niet andermaal het treurspel „Ministerie de Meester” durven opvoeren. Het heeft allen schijn dat het met hun rijk in de eerstvolgende jaren uit zal wezen. Onzerzijds is 't daarentegen moedgevend dat de verkiezingen in 1907 voor de Provinciale Staten, na heftigen strijd, bijzonder gunstig zijn uitgevallen, zoodat diensvolgens de Eerste Kamer 31 rechtsche en slechts 19 linksche leden telt. Voorts dat de Kristelijk Historischen thans geuniëerd zijn, en de drie frakties van Rechts zich beijveren bij de verkiezing één lijn te trekken. Bovendien is de partijorganisatie verbeterd, en neemt het aantal rechtsche kiezers voortdurend toe, ten deele vrucht van 't onderwijs op onze zich steeds vermeerderende kristelijke scholen. Luther heeft naar waarheid gezegd: „Geef me de jeugd, en ik heb de toekomst”. Ook moet gememo-reerd worden dat het wapen, waarvan in 1905 de Liberalen

zich zoo behendig bedienden, nl. de Kuyperofobie, nagenoeg zijn scherpte heeft verloren. Zoo'n bangmakerij kan slechts éénmaal gelukken.

Indien de onzen uit dit alles aanleiding zouden ontleenen tot flauwere opkomst ter stembus, dan handelen ze slecht. 1905 heeft ons leergeld gekost. Hoe sterker Rechts in de Kamers vertegenwoordigd wordt, des te krachtiger is de positie der regeering. Eendracht maakt macht. Deswege niet geluisterd naar de schoonschijnende redenen van wie tot afval bewegen. Beaat ge de aloude Apostolische Belijdenis, dan behoort ge in de politiek tot de rechterzijde, en is 't uw roeping en plicht daarvan in 't uitbrengen van uw stem op den kandidaat van Rechts blijk te geven, ook al zou deze niet de man zijn uwer keuze. Elk doe met ijver wat hij vermag tot heil van ons land en bevordering van den bloei van 't Godsrijk. Dat geen enkel distrikt waarin wij de meerderheid hebben, in de handen van Links valle of blijve.

Of we, zoo handelend geen gevaar loopen vleesch tot onzen arm te stellen? Ik antwoord: wanneer twee menschen 'tzelfde doen, doen ze niet 'tzelfde. Wie dagelijks de komende verkiezing voor den genadetron brengt, vindt daarin den waarborg tegen steunen op eigen kracht. We beoogen niet den roem onzer partij, maar de eere Gods en 't heil van ons volk; ook van hen die zich alsnog onze tegenstanders betoonen, opdat ze met ons deelen in de daaraan verbonden zegeningen. „Gerechtigheid verhoogt een volk, maar de zonde is een schandvlek der natiën.” De eeuwenoude worsteling tusschen de kinderen Gods en de kinderen der menschen neemt eer toe dan af; „de openbaring van den mensch der zonde, die zich verheft boven al wat God genoemd wordt of voorwerp van vereering is”. Of in dien naar den vleesche ongelijken strijd de geloovigen dan niet het onderspit zullen delven? Laat ons, zooveel ons volk betreft, het vertrouwen voeden, dat de profetie „O Nederland, Gij zult eens weer het Israël van 't Westen worden” in vervulling zal treden.

En daarop is uitzicht. 1909 staat in dubbelen zin een jubeljaar te worden. Men vergunne mij even mijn hart te luchten. Van oudsher waren al mijn verwanten volbloed aanhangers van Oranje. Mijn vader nam in 1815 deel aan 't gevecht te Quatre-

Bras en aan den slag bij Waterloo. En hoe speet het me in 1830 niet enkele jaren vóór 1820 geboren te zijn; dan had ik den oorlog tegen de Belgen mee kunnen maken. In 1853 hoorde ik te Utrecht Koning Willem III tot ons burgers zeggen: „Ik ben geen man wien gemakkelijk de tranen langs de wangen vloeien; toch ziet ge ze in mijn oogen; ik zie ze in de uwen”. En zoo ging 't me telkens als ik een lid van 't Oranje-huis zag. Doe daar eens wat tegen! Voor Oranje alles wat ik bezit en ben. Vind dat overdreven, dwaas, bespottelijk. 't Kan me niet schelen.

Maar zie, eindelijk rest ons van dat verheven oudadellijk geslacht — noem me, zoo ge kunt, een tweede, dit gelijk — nog slechts een enkele, een Vrouw, maar één uit tienduizenden, ten volle voor haar koninklijke taak toegerust; en bovendien, naar oudvaderlijke zeden, trouw in haar opgaan naar 's Heeren huis en in 't dagelijks met heel haar gezin, na voorafgaand gebed, lezen van een deel der H. Schrift.

En wanneer nu eens deze Teerbeminde, al ware 't ook in hoogen ouderdom, kinderloos kwame te sterven? Die mogelijkheid heeft mij en talloos velen 't hart gepijnigd en uitgedreven om dagelijks bij den Koning der Koningen afwending van zulk een ramp af te smeecken. Ook zoo vaak ik nog den kansel betrad — want ik heb van mijn hart nooit een moordkull gemaakt — heb ik met de gemeente gebeden: „Och, Heer, laat toch het Oranje-huis niet ten ondergaan; verwek een Spruit uit onze Koningin; geef Haar een kind, kinderen; ontferm U Harer, ontferm U onzer!”

En Hij die in den hemel zetelt, is onzer genadig geweest. We hebben ze gehoord die boden met stalen tongen, die 't den volke kond deden: „Volk van Nederland, heden is u een Vorstentelg geboren, een nakomeling van Vorst Willem, den Vader des vaderlands, Prinses Juliana. Oranje groent weer, Oranje bloeit weer. 't Is Oranje, 't Blijft Oranje, 't Zij Oranje-boven!”

En over heel 't land hebben de klokken gebeierd; en de karillons hebben de volksliederen gespeeld; en onze kinderen hebben gedanst; en onze jongelingen en maagden hebben gejubeld; en in de oogen van onze ouden van dagen hebben tranen van zielevreugd gepareld; en Roomschen en Protestanten, allen één van zin, hebben in hun kerken Gode lof en dank gebracht; terwijl vurige smeekingen voor Moeder en Kind, en ook voor den Koninklijken Vader en de overgelukkige Grootmoeder als

wierookwolken ten hemel klommen. Noem, zoo ge kunt, me een land, waar volk en vorstenhuis zóo zijn ineengestrengeld in liefde en trouw, in voor- en tegenspoed, in nood en dood?

En wanneer nu eens in Juni, de verkiezingsmaand, de Oranje-zon 't hart van ons volk koesterde, om ons een volksvertegenwoordiging te schenken, die de Kristus-banier weer in breede plooiën over velden en beemden, over steden en dorpen, over stroomen en zeeën, over Oost- en West-Insulinde deed wapperen, — dan zou 1909 met gulden letteren in Neerlands historie geboekt worden; en 't woord des dichters werd vervuld:

Achter grauwe onheilswolken
Steeg een koesterende zon!
Nieuwe tijden zijn geboren,
en een nieuwe loop begon.

Tegen Links, vóór Rechts

WOORD AAN DE KIEZERS.

DOOR

S. H. BUIJTENDIJK.

Ter verspreiding. —:— —:— —:— —:—

—:— —:— Verkiezingslectuur voor 1909

8 bladzijden druks.

100 ex. f 2.50, 250 ex. f 5.50, 500 ex. f 9.50, 1000 ex. f 17.50.

Bij bestelling van minstens 250 ex. wordt op
de vóórpagina gratis geplaatst, de naam van den
candidaat van rechts in het district.

Men stelle zich in verbinding met den
Uitgever dezes.

NIEUWE UITGAVEN VAN G. J. A. RUYS — UTRECHT.

Het Levensprobleem

DOOR

DR. H. VISSCHER,

Hoogleraar aan de Rijks-Universiteit te Utrecht.

Prijs f 0.50.

Men leze de uitvoerige bespreking in het Utrechtsch Dagblad.

Compleet is thans verkrijgbaar het belangrijke werk:

Van Strijd en Overwinning

De groote Synode van 1618 op '19 en wat aan haar voorafging.

Voor het Christelijk Volk beschreven

DOOR

DR. L. H. WAGENAAR,

Pred. te Middelburg.

f 4.50 ingen.

f 5.25 geb.

In het najaar verschijnt de tweede
vermeerderde druk van.

Christelijk Sociale Studiën

DOOR

DR. J. R. SLOTEMAKER DE BRUINE.

HET boek voor dezen tijd op sociaal gebied.

Tegen Links, vóór Rechts

WOORD AAN DE KIEZERS.

DOOR

S. H. BUIJTENDIJK.

Ter verspreiding. —:— —:— —:— —:—

—:— —:— Verkiezingslectuur voor 1909

8 bladzijden druks.

100 ex. f 2.50, 250 ex. f 5.50, 500 ex. f 9.50, 1000 ex. f 17.50.

Bij bestelling van minstens 250 ex. wordt op
de vóórpagina gratis geplaatst, de naam van den
candidaat van rechts in het district.

Men stelle zich in verbinding met den
Uitgever dezes.
